

Αλέκος Δούκας (1900-1962): από τα Μοσχονήσια στην Αυστραλία

Η πρώτη ομιλία της σειράς Στα μονοπάτια του Ελληνισμού από τον «Κωστή Παλαμά» της ΑΧΕΠΑ ΝΝΟ

Κείμενο: Δρ Βασίλης Αδραχτάς
Φωτογραφίες: Τάσος Ζερβόπουλος

Κως κάποιος από εσάς να γνωρίζετε κάτι για τον Στρατή Δούκα, τον σημαντικό αυτό εκπρόσωπο της «Γενιάς του '30», όπως έχει επικρατήσει να ονομάζεται το σχετικό ανανεωτικό ρεύμα της ελληνικής αυτοσυνειδησίας στον χώρο των γραμμάτων και των τεχνών. Ο αδελφός του, όμως, ο «δικός μας» Αλέκος Δούκας, παραμένει –δυστυχώς– άγνωστος ακόμα στη συντριπτική πλειονότητα των Ελλήνων ομογενών της Αυστραλίας. Στη γνωριμία, λοιπόν, με τον πρωτοπόρο αυτό της ελληνοαυστραλιανής λογοτεχνίας ήταν αφιερωμένη η εναρκτήρια ομιλία της σειράς Στα μονοπάτια του Ελληνισμού του Πολιτιστικού Κέντρου της ΑΧΕΠΑ ΝΝΟ «Κωστής Παλαμάς», η οποία έλαβε χώρα την Κυριακή 24 Φεβρουαρίου στην αίθουσα εκδηλώσεων της ΑΧΕΠΑ ΝΝΟ. Ομιλητής ήταν ο Δρ Πέτρος Αλεξίου, Πρόεδρος της Ελληνικής Κινηματογραφικής Λέσχης Σύνδνεϋ, ο οποίος είναι ο πλέον ειδικός στη μελέτη του έργου του Αλέκου Δούκα.

Ο Δρ Αλεξίου έχει αφιερώσει πολύ μεγάλο μέρος της επιστημονικής του έρευνας στην περίπτωση του Αλέκου Δούκα, προσφέροντάς μας εκτός από τη διδακτορική του διατριβή με θέμα A Body Broken: A Critical Biography of Alekos Doukas (1900-1962) μία σειρά από άρθρα και μελετήματα σχετικά με τη ζωή, τη δράση και τα γραπτά του Αλέκου Δούκα. Η ομιλία του Δρος Αλεξίου στα πλαίσια της σειράς Στα μονοπάτια του Ελληνισμού, αν και συναφής με τα πορίσματα της διδακτορικής του έρευνας, ήταν εστιασμένη στις επιστολές του Αλέκου Δούκα προς τον αδελφό του, τον Στρατή Δούκα, κατά την περίοδο 1919-1936. Οι επιστολές αυτές, οι οποίες αποτελούν μονάχα ένα μέρος του Αρχείου Στρατή Δούκα,

που κατά το μεγαλύτερο τμήμα του φυλάσσεται στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και το οποίο ο Δρ Αλεξίου έχει μελετήσει συστηματικά, ζωντάνεψαν στη φαντασία του ακροατήριου μία προσωπική ιστορία αναζήτησης ταυτότητας, ματαιώσης μέσα από τη φρίκη του πολέμου, υπαρξιακής κρίσης και αποφασιστικότητας για ζωή και δημιουργικότητα.

Στην πραγματικότητα αυτό που ακούσαμε όλοι όσοι παρευρεθήκαμε στην ομιλία ήταν μία ιστορία με την οποία λίγο-πολύ μπορεί ο καθένας να ταυτιστεί και στην οποία μπορεί να ανιχνεύσει την προσωπική του πάλη με τις αντιφάσεις της ζωής και την ανάγκη για επίλυση και υπέρβασή τους. Βέβαια, η ιστορία του Αλέκου Δούκα διατηρεί στο ακέραιο την ιδιαιτερότητά της. Προσφυγόπουλο εν μέσω του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου από την Ιωνία στην Ελλάδα, εθελοντής στρατιώτης στην Ελληνική Εκστρατεία του 1919-1922, τραυματίας πολέμου, εξόριστος και πάλι από την πατρώα γη μετά τη μεγάλη καταστροφή, ένας άνθρωπος που αισθανόταν να πνίγεται ανάμεσα στις Συμπληγάδες του παρελθόντος της παράδοσης και του παρόντος των κατακλυστικών νέων ιστορικών συνθη-

κών, μετανάστης στην Αυστραλία από το 1927, γεμάτος επιθυμία και αυτοπεποίθηση για ένα καινούργιο ξεκίνημα, νοσταλγός που επιχειρεί για τελευταία φορά την επανασύνδεση με τον νεοελληνικό τρόπο και χώρο στα 1932-1935, και τέλος το ώριμο και συνειδητοποιημένο πια ιστορικό υποκείμενο που θέτει τις βάσεις για το στίγμα του στη γη των Αντιπόδων.

Με άλλα λόγια, ο Δρ Αλεξίου σκιαγράφησε μέσα από τις επιστολές του Αλέκου Δούκα –και το σχετικό με αυτές φωτογραφικό υλικό– μία προσωπική θεώρηση και εποπεία της πολυτάραχης περιόδου της ελληνικής ιστορίας από την «εποποιΐα» των Βαλκανικών Πολέμων στην τραγωδία της Μικρασιατικής Καταστροφής και από την ταπεινωτική προσφυγιά της επαύριον του 1922 στη φερέλπιδα μετανάστευση στα πέρατα της οικουμένης. Με ιστοριογραφική εμβρίθεια, ο Δρ Αλεξίου τοποθέτησε τα γεγονότα στο συγχρονικό τους πλαίσιο, ενώ παράλληλα με το βλέμμα της κριτικής πολιτισμικής ανάλυσης ανέδειξε τη διάδραση του Αλέκου Δούκα ως ενσυνείδητου υποκειμένου με τις νοηματικές προκλήσεις αυτών των γεγονότων. Κατά την προσωπική μου γνώμη το κατεξοχήν προτέρημα της προσέγγισης του Δρος Αλεξίου έγκειται στο γεγονός ότι δεν λείανε καθόλου τις αντιφάσεις που συγκρότησαν την υποκειμενικότητα του Αλέκου Δούκα, αλλά τουναντίον τις ανέδειξε ως θεμελιακό σημείο αναφοράς για την κατανόηση της δράσης και του έργου του. Αίφνης, ο Αλέκος Δούκας έγινε αυτό που έγινε λόγω ακριβώς και μέσω των αντιφάσεών του. Οι τελευταίες, μάλιστα, δεν αφορούν μόνο στα περιστατικά της προσωπικής του διέλευσης μέσα από τις κοινωνικοπολιτικές συντεταγμένες της εποχής του, αλλά εκτείνονται και στις απόψεις που

συναντά κανείς αποτυπωμένες στη γραφή του: διεθνισμός και παγκόσμια ειρήνη βρίσκονται δίπλα-δίπλα με το αφήγημα της αυτοκρατορίας και τον εξελικτικό κοινωνικό δαρβινισμό της επικράτησης του «λευκού ανθρώπου»· ο εξιδανικευμένος αρχαιοελληνικός κλασικισμός συμπύρεται ευκαίρως-ακαίρως με το ξέσπασμα οργής για τη νεοελληνική πραγματικότητα· και, τέλος, το καταφύγιο της εσωτερικής γαλήνης που χαρίζει η χριστιανική πίστη δεν μπορεί να κατασιγάσει το επιτακτικό αίτημα για άμεση ακτιβιστική παρέμβαση στο πεπρωμένο του κόσμου. Η πρώτη αυτή ομιλία της σειράς Στα μονοπάτια του Ελληνισμού έτυχε ικανοποιητικής παρουσίας ακροατών και συνοδεύτηκε από έντονη και ενδιαφέρουσα συζήτηση, μιας και τα όσα ακούστηκαν αποτελούσαν καινούργια γνώση και πληροφορία για τους παρευρισκόμενους και, ως εκ τούτου, πυροδότησαν προβληματισμό, διευκρινίσεις εκ μέρους του ομιλητή και γόνιμες παρεμβάσεις. Αυτό που επιβεβαιώθηκε είναι ότι η προσωπική μας αυτοσυνειδησία ως Ελλήνων της Αυστραλίας δεν είναι δυνατόν να εμποδωθεί και να αποδώσει καρπούς δίχως τη γνωριμία με μορφές όπως τον Αλέκο Δούκα, μορφές που με τον δικό τους τρόπο δημιούργησαν το πνευματικό μας στίγμα σ' αυτή τη Μεγάλη Γη των Άστρων του Νότου. Εύχομαι και ελπίζω οι νεότερες γενιές να λάβουν τη σκυτάλη και να ενδιαφερθούν για μία όσο το δυνατόν πιο δημιουργική συνομιλία με το έργο αυτού του πρωτοπόρου. Με το πέρας της εκδήλωσης ο Πρόεδρος του Κέντρου «Κωστής Παλαμάς», κ. Ιωάννης Θεοδωρίδης, αφού ευχαρίστησε και συνεχάρη τον ομιλητή, του πρόσφερε ένα φιλοτεχνημένο αναμνηστικό της εκδήλωσης, το οποίο ήταν προσφορά του Τμήματος Σύνδνεϋ της Διεθνούς Εταιρείας Φίλων Νίκου Καζαντζάκη, που ήταν και ο χορηγός οργάνωσης της ομιλίας. Κλείνοντας, θα ήθελα, από τη μία, να ευχαριστήσω για άλλη μία φορά την εφημερίδα Ο ΚΟΣΜΟΣ και το Ελληνικό Πρόγραμμα Ραδιοφωνίας της SBS για την προθυμία τους να είναι χορηγοί επικοινωνίας της εκδήλωσης και, από την άλλη, να υπενθυμίσω το επόμενο ραντεβού-ομιλία της σειράς Στα μονοπάτια του Ελληνισμού, την Κυριακή 17 Μαρτίου, στις 5:00-7:00μμ, με θέμα Προφητείες για την άνοδο και πτώση της αρχαίας Αλεξάνδρειας με προσκεκλημένο ομιλητή τον Professor Dr Stefan Pfeiffer του Πανεπιστημίου Halle-Wittenberg της Γερμανίας.

